

İsrail 2014

Abdüssamet Pulat

[Arş. Gör., Sakarya Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Merkezi]

Özet

2014 yılında İsrail hem iç siyasette hem de dış siyasette oldukça önemli gelişmelere sahne olmuştur. 2013 yılında ABD'nin arabuluculuğunda başlanan barış görüşmeleri 2014 yılında İsrail'in, ABD ve AB ile olan ilişkilerini olumsuz etkilemiştir. Görüşmeler sürecinde İsrail'in fevri tavır takınarak Batı Şeria'da yasa dışı yerleşim birimleri inşasına devam etmesi hem görüşmelerin tıkanmasına hem de görüşmelerde rol oynayan taraflar ile diplomatik krizler yaşamasına neden olmuştur. Bu bağlamda yaşananlar, AB üyesi ülke parlamentolarının Filistin'i tanıma kararı alması gibi İsrail'i 2014 yılında zora sokacak gelişmeleri ortaya çıkarmıştır. Dış siyasette yaşanan bu krizlerin yanı sıra İsrail 2014 yılında iç siyasetinde de etkisi çok uzun sürecek olaylara tanık olmuştur. Meclis uzun tartışmalara rağmen seçim barajını %2'den %3,25'e yükseltmiştir. Bunun yanında "Yahudi ulus devleti" yasa tasarısı, muhalefette ve koalisyon içinde ciddi tepkiler doğurarak bakanların istifasına ve erken seçim kararına neden olmuştur. Sonuç olarak 2013 yılından hem iç siyasette hem de dış siyasette birikmiş bazı sorunlar ile 2014 yılına başlayan İsrail, sorunları katlayarak önümüzdeki dönemlerde de etkilerini yaşayacağı krizlerle dolu bir 2014 yılı geçirmiştir.

Anahtar Kelimeler: İsrail | AB | Barış Görüşmeleri | Erken Seçim

Israel 2014

Abstract

During the year 2014 significant developments ensued in both domestic and foreign policy of the Israeli state. The peace negotiations which has started with the United States' mediation negatively influenced Israel's relations with EU and US. During the negotiations, Israel's impulsive continuation of building settlements in the West Bank led to blocking of the talks and diplomatic crisis with the participants of the peace talks. Such developments contributed to troubling side effects for Israel such as the recognition of the Palestinian state by some EU member states. Similar to the crises it faced in foreign policy, Israel witnessed two further developments that has considerably affected its domestic politics in 2014. Despite strong oppositions, the Israeli parliament raised the election threshold from 2% to 3.25%. In addition, the draft resolution called "the nation state of the Jewish people" drew so many reactions within the coalition and opposition that some ministers even resigned, after which an early election decision was to be made. In conclusion, already having some problems in its foreign and domestic politics from 2013, Israel had in 2014 a year full of crises, effects of which will likely to linger on in the upcoming period.

Keywords: Israel | Peace Negotiations | EU | Early Elections

İç Politika Gelişmeleri

2014 yılında İsrail iç siyasetine dair ilk önemli gelişme Ultra-Ortodoks Yahudilerin askere alınmasını içeren Tal Yasasının parlamentodan geçmesi olmuştur. Ülke nüfusunun yaklaşık %8'ini oluşturan Ultra-Ortodoks Yahudiler dini eğitimlerini tamamlamaları için askerlikten muaf tutuluyordu; ancak 2012 yılında Başbakan Netanyahu'nun Ultra-Ortodoks Yahudilere de askerliği zorunlu tutan yasa tasarısını gündeme getirmesi hükümette krize yol açmıştı.¹ 2013 yılında yapılan seçimlerde Ultra-Ortodoks partilerin meclis dışında kalması Netanyahu'nun yasa'yı tekrar gündeme getirmesini kolaylaştırmıştır. Yasanın Şubat ayında parlamentoda görüşülmeye başlamasıyla birlikte binlerce Ultra-Ortodoks Yahudi ülkenin farklı kentlerinde tasarımı protesto etmişlerdir.² Zaman zaman çatışmalara dönüşen protestolara rağmen tasarı 11 Mart'ta Knesset'te kabul edilmiş ve İsrail'de Ultra-Ortodoks Yahudilere de askerlik zorunlu hale gelmiştir.³

Mart ayında Knesset'ten geçen ve seçim barajını %2'den %3,25'e çıkaran yasa ise gelecek dönemde İsrail siyaseti için çok daha büyük bir anlam ifade etmektedir. İsrail siyasetinin en büyük sorunlarından biri düşük seçim barajının yarattığı sonuçlardan dolayı ülkede istikrarlı yönetimlerin oluşmamasıdır. Seçim barajının düşük olması İsrail'de tek parti hükümeti kurulmasını neredeyse imkânsız hale getirirken, farklı fraksiyonlardan oluşan koalisyon hükümetlerinde yaşanan çatlaklar ise ülkeyi bir erken seçimler ülkesi haline getirmiştir.⁴ 1949 yılından bugüne 33 hükümetin kurulduğu ülkede özellikle son yıllarda hiçbir seçim zamanında yapılamamış, erken seçimler siyasetin hep gündeminde olmuştur. 1992 yılına kadar %1 olan seçim barajı önce %1,5'a çıkarılmış 2003 yılında ise bu oran da düşük bulunarak %2'ye çıkarılmıştır.⁵ Bu artışların da istenen istikrarı yaratmaması seçim barajının yükseltilmesini tekrar gündeme getirmiştir. Başbakan Netanyahu ve hükümet ortaklarından Avigdor Lieberman'ın 2013 sonlarına doğru barajın yükseltilmesine dair aldıkları kararın ardından Mart ayında meclise sunulan kanun

tasarıyla mevcut %2 seçim barajı %3,25'e yükseltilmiştir.⁶ Lieberman sonucu: "Bu yasa hükümetin daha belirgin bir gündem oluşturmasına imkân sağlayacak" diyerek savunurken muhalefet partileri ise özellikle azınlık partilerinin meclis dışında kalma olasılığından dolayı yasayı dışlayıcı ve anti demokratik olmakla eleştirmişlerdir.⁷ Yasanın İsrail'de düşük oy oranlarına sahip tüm partileri olumsuz etkilemesi bekleniyor; ancak daha da önemlisi son seçimlerde %2,99 ve %2,56 oy alan iki Arap partisinin de parlamento dışında kalma ihtimali var. Bu durum İsrail'de yaşayan ve nüfusları 2 milyona yaklaşan Arap nüfusun parlamentoda temsil edilememesi anlamına gelecektir. Hali hazırda Knesset'te 11 milletvekili bulunduran bu partilerin önündeki tek seçenek ise gelecek seçimlere birleşerek tek parti olarak girmek.⁸

İsrail siyasetinde yaşanan diğer önemli bir gelişme de Cumhurbaşkanlığı seçimi olmuştur. Haziran ayında Cumhurbaşkanı Şimon Peres'in görev süresinin dolmasından ardından İsrail parlamentosu yeni cumhurbaşkanı seçmiştir. İlk turda beş aday yarışırken en yüksek iki oyu alan Likud milletvekili Reuven Rivlin ve Hatnuah Partisi'nin adayı Meir Şitrit ikinci tura kalmıştır. İkinci turda Rivlin, Şitrit'i geçerek İsrail'in onuncu cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir. Likud Partisi'nin milletvekili olmasına rağmen Netanyahu'ya muhalefetiyle tamman 79 yaşındaki Rivlin, sefelinin aksine sağcı bir isimdir ve bağımsız bir Filistin devleti fikrine karşı çıkmaktadır.⁹

Yahudi Devleti Yasa Tasarısı ve Hükümet Krizi

2014 yılının sonlarına doğru iktidarda bulunan Likud Partisi lideri Başbakan Netanyahu'nun daha önceki açıklamalarına da yansıyan, ancak somutlaşmayan İsrail'in bir Yahudi ulus devleti olmasına yönelik söylemleri Kasım ayı sonunda hazırlanan tasarıyla somutlaşmaya başlamıştır. Tasarı, "İsrail, Yahudilerin tarihi anavatanıdır" ifadelerini içermektedir ve İsrail devletini tüm dünya Yahudilerinin temsilcisi etnik-dini bir devlet olarak tanımlamaktadır.¹⁰ Gündeme gelmesinden itibaren tasarı, İsrail siyasetinin önde gelen isimleri tarafından eleştirilmeye başlanmıştır. Eski cumhurbaşkanı ve İsrail siyasetinin önemli isimlerinden Şimon Peres, yasayı anti-demokratik olduğu gerekçesiyle eleştirirken mevcut cumhurbaşkanı Rivlin, İsrail'de yaşayan tüm vatandaşların hiçbir ayırım gözetmeksizin eşit haklara sahip olması gerektiğini ifade ederek yasanın İsrail'in bağımsızlık bildirgesine aykırı olduğunu ifade etmiştir.¹¹ Ancak tartışmaları bir hükümet krizine çeviren eleştiriler koalisyon ortaklarından Hatnuah (Hareket) Partisi lideri ve aynı zamanda Adalet Bakanı olan Tzipni Livni ve Yesh Atid (Gelecek Var) Partisi lideri ve Maliye Bakanı Yair Lapid'den gelmiştir. Livni yasanın İsrail'in bağımsızlık bildirgesiyle çeliştiğini savunurken tasarının onaylanması halinde toplumu teokrasiye yönlendirebileceğini söylemiştir. Lapid ise tasarıya, eğer hayatta olsalardı Ben Gurion ve Jabotinsky'nin bile karşı çıkacağını iddia etmiş, yasanın İsrail'de yaşayan azınlıkları dışladığını ve İsrail'in demokratik yapısını bozacağını belirtmiştir.¹²

Koalisyon ortakları arasında “Yahudi devleti” yasa tasarısı üzerindeki anlaşmazlık devam ederken Kasım ayı sonlarına doğru bu kez 2015 bütçesi üzerindeki tartışmalar ortaya çıkmıştır. Maliye Bakanı Lapid’in İsrail’de ilk kez ev alacaklar için önerdiği sıfır KDV önerisi Başbakan Netanyahu tarafından eleştirilmiş, Lapid ise Netanyahu’nun 2015 yılı için Savunma Bakanlığının bütçesinin artırılması talebine karşı çıkmıştır.¹³ Koalisyonu oluşturan parti liderlerinin tartışmaları devam ederken Netanyahu ve Savunma Bakanı Moşe Yalon’un Kasım ayı sonunda yaptıkları açıklamalar krizin boyutunu göstermiştir. Netanyahu, koalisyon ortaklarının hükümetin politikalarını eleştirmeye devam ederse erken seçime gidebileceklerini söylerken Yalon, İsrail medyasına yaptığı açıklamada, hükümetin her gün bir sürprizle karşılaştığını ifade ederek bu durumun böyle devam etmesinin zor olduğunu ve belki de en doğru seçeneğin erken seçime gitmek olduğunu dile getirmiştir.¹⁴ Bu açıklamalardan bir gün sonra yapılan bakanlar kurulunda hükümet krizi zirveye ulaşmış ve Başbakan Netanyahu koalisyonu oluşturan parti liderlerinin de aralarında olduğu 6 bakanı kovarak erken seçim kararı almıştır.¹⁵ Netanyahu kararın ardından yaptığı açıklamada; muhalif bakanların hükümet kurulurken belirledikleri hedeflere karşı tutum aldıklarını ve bir hükümetin, içinde ona düşmanlık edenlerle yürümeyeceğini ifade etmiştir. Kararın ardından 17 Mart seçim tarihi olarak belirlenmiş ve 8 Aralık’ta parlamento feshedilmiştir.¹⁶

İsrail-Filistin İlişkileri

2010 yılında İsrail’in Batı Şeria’da yapmayı planladığı yeni yerleşim yerleri nedeniyle kesintiye uğrayan İsrail-Filistin müzakereleri 2013 Temmuz’unda tekrar başlamıştı. ABD’nin arabuluculuğunda 29 Nisan 2014 tarihine kadar sürmesi planlanan görüşmelerde iki taraf; sınır sorunu, Kudüs’ün statüsü, Batı Şeria’daki Yahudi yerleşimleri ve Filistinli mültecilerin durumu üzerinde müzakereler için bir araya gelmişlerdi.¹⁷ Temmuz ayında başlayan müzakerelerde ilk sorun İsrail’in 1967 sınırlarına dayalı iki devletli çözümü reddetmesi olmuştur. Bölgenin demografik değişiminin göz ardı edilemeyeceğini ifade eden Netanyahu, sınır olarak ise İsrail’in Batı Şeria’da inşa ettiği ayırıcı duvarı göstermiştir.¹⁸ Bu sorun nedeniyle 2014 yılına kadar somut bir ilerleme kaydedilemeyen müzakerelerde 2014 yılı başındaki sorun ise Filistinli mültecilerin ülkelerine geri dönüşünü içeren anlaşmanın İsrail tarafından kabul edilmemesi olmuştur. ABD Dışişleri Bakanı John Kerry’nin müzakereler başladıktan sonra bölgeye yaptığı onuncu ziyarete konu olan mültecilerin geri dönüşüne ilişkin anlaşma Kerry’nin baskılarına rağmen İsrail tarafından reddedilmiştir.¹⁹

Görüşmeler somut bir ilerleme olmadan devam ederken çözüm umudunu azaltan gelişmeler peş peşe gelmeye başlamıştır. Müzakerelere ilk darbeyi İsrail’in görüşmeler devam ederken Batı Şeria’da yeni yerleşim yerleri inşa etmeyi planlaması vurmuştur. Kerry’nin Filistin tarafına İsrail’in Yahudi bir ulus devleti olarak tanınmasına yönelik önerisi Filistin yönetimi tarafından reddedilmesi ise görüşmelerin çıkmaza girmesine neden olan bir başka faktör

olmuştur.²⁰ Bu olumsuz gelişmelerin ardından İsrail'in 29 Mart'ta bırakması planlanan 26 Filistinli mahkûmu bırakmaya yanaşmaması müzakereleri çökme aşamasına getirmiştir. Filistin Devlet Başkanı Mahmut Abbas'ın Mart ayında gerçekleştirdiği ABD ziyaretinde İsrail'e 29 mahkûmun bırakılmasına dair yaptığı hatırlatma İsrail tarafından müzakereleri yürütmesi için yetkilendirilen Adalet Bakanı Livni tarafından reddedilmiştir. Livni yaptığı açıklamada böyle bir taahhütleri olmadığını ve mahkûmların salıverilmesinin barış görüşmelerindeki ilerlemeye bağlı olduğunu ifade etmiştir.²¹ İsrail'in bahsi geçen tarihte mahkûmları bırakmaması üzerine Filistin yönetimi Filistin'in BM kurumlarına üyelik sürecini başlatan 15 sözleşme imzalamıştır. Filistin'in bir devlet olarak tanınmasına yönelik bu adıma İsrail tarafı, Filistin'e verilmesi gereken vergi gelirlerini bloke etmeyi planladığını açıklayarak karşılık vermiştir.²² Bu gelişmelerin ardından Nisan ayında Hamas ve el-Fetih hareketinin ortak hükümet kurmak için anlaşması İsrail tarafından müzakerelerin askıya alınmasıyla sonuçlanmıştır. Filistin yönetimi buna tepki olarak; 1967 sınırlarının geçerliliğinin kabul edilmesini, Filistin Devletinin tanınmasını ve mahkûmların serbest bırakılmasını müzakerelerin yeniden başlama şartı olarak kabul etmekle göstermiştir.²³

Filistin ve İsrail yönetimleri arasında sonuç alınmadan çöken müzakerelerin ardından 12 Haziran'da Batı Şeria'da 3 Yahudi öğrencinin kaçırılıp öldürülmesi bölgede yeni sorunlar ortaya çıkarmıştır.²⁴ Olaydan Hamas'ı sorumlu tutan İsrail, bir yandan Gazze'yi bombalamış diğer yandan da Batı Şeria'da çok sayıda Filistinliyi tutuklamıştır.²⁵ Gazze'ye hava operasyonları devam ettiği sırada İsrail'deki koalisyon hükümetinin önemli ortaklarından ve aynı zamanda Dışişleri Bakanı olan Lieberman, Gazze'nin işgal edilmesini talep eden açıklamalar yapmıştır. Lieberman'ın işgal talebine Netanyahu'nun karşı çıkması hükümette yeni bir çatlak oluşturmuştur. Bunun sonucunda Evimiz İsrail Partisi lideri Lieberman 7 Temmuz'da yaptığı açıklamada Likud ile ortaklığına son verdiğini ifade etmiş; fakat partisinin hükümette kalacağını ve koalisyonun dağılmayacağını sözlerine eklemiştir.²⁶ Lieberman bu açıklamaları yaparken İsrail Gazze'ye yönelik "*Koruyucu Hat*" ismini verdiği ve kara birliklerinin de katıldığı operasyonu başlatmıştır. 51 gün süren operasyonun ardından 2 binden fazla Filistinli hayatını kaybederken 10 binin üzerinde de yaralı olduğu açıklanmıştır. İsrail tarafında ise kayıp 69 olarak açıklanmıştır. Ağustos sonuna doğru Mısır ve ABD'nin arabuluculuğunda kalıcı ateşkes için masaya oturan taraflar, 26 Ağustos'ta anlaşmaya varmışlardır.²⁷

Dış Politika Gelişmeleri

ABD ile İlişkiler

2014 yılında İsrail ile ABD ilişkilerini belirleyen en önemli faktörler; 2013 yılında ABD'nin arabuluculuğunda başlayan Filistin-İsrail barış görüşmeleri ve aynı yılın Kasım ayında aralarında ABD'nin de bulunduğu P5+1 ülkeleri ile İran'ın nükleer müzakereler konusunda anlaşmaya varması olmuştur.

Hem İsrail-Filistin arasında başlanan barış görüşmeleri sırasında hem de İsrail'in Gazze operasyonunun ardından yapılan ateşkes görüşmelerinde kritik bir rol oynayan ABD Dışişleri Bakanı John Kerry'ye yönelik İsrail tarafından yapılan eleştiriler iki ülke arasında küçük çaplı diplomatik krizlere yol açmıştır. Ocak ayında Kerry'nin müzakereler sırasındaki tavrını alaycı bir dille eleştiren İsrail Savunma Bakanı Moşe Yaloon'un açıklamaları ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü tarafından utanç verici ve yakışsız olarak addedilmiştir.²⁸ Müzakerelerin bitmesine birkaç ay kala ABD ve İsrail arasındaki anlaşmazlık bu kez en üst düzeyde ortaya çıkmıştır. İsrail Başbakanı Netanyahu'nun Mart ayı başında ABD'ye yapacağı resmi ziyaret öncesinde ABD Başkanı Obama'nın barış görüşmelerinin olumlu sonuçlanması için Netanyahu'ya baskı yapacağını ima etmesi Netanyahu tarafından İsrail'in hayati konularda taviz vermeyeceğini söylemesiyle karşılık bulmuştur. İki liderin görüşmesi esnasında Netanyahu, sözlerini tekrarlamış ve ABD'nin müzakereleri olumlu sonuçlandırma isteği İsrail tarafından karşılık bulmamıştır.²⁹ Haziran ayı başında ABD tarafından Hamas ve el-Fetih'in kurduğu birlik hükümetiyle işbirliği yapabileceğini açıklaması İsrail tarafından hayal kırıklığı olarak nitelendirilmiştir. Fransız haber ajansı AFP'ye konuşan bir İsrailli yetkili ABD'nin kararının kendileri için bir hayal kırıklığı olduğunu ifade ederken Netanyahu, ABD'nin açıklamasından çok rahatsız olduğunu ifade etmiştir.³⁰ İki ülke arasındaki anlaşmazlıklara rağmen İsrail'in 7 Temmuz'da Gazze'ye yönelik başlattığı operasyonlara uluslararası alandan en önemli destek yine ABD'den gelmiştir. Bu durumun en önemli göstergelerinden biri de İsrail'in Gazze'ye saldırıları devam ederken ABD Senatosu'nun İsrail'in askeri harcamaları için yapılması planlanan 621 milyon dolarlık yardımı onaylaması olmuştur.³¹ Bunun yanı sıra ABD'li yetkililerin operasyonları "İsrail'in kendini savunma hakkı vardır" sözleriyle desteklemesi ABD'nin operasyonlara diplomatik alandaki desteği olmuştur.³²

2014 yılında İsrail ile ABD ilişkilerini belirleyen bir diğer etken P5+1 ülkeleri ile İran'ın nükleer müzakereler konusunda anlaşması olmuştur. Aralarında ABD'nin de olduğu anlaşmaya imza atan ülkeleri tarihi bir hata yapmakla eleştiren Netanyahu, anlaşmanın ardından başlayan müzakereleri de eleştirmeye devam etmiştir.³³ ABD adına nükleer müzakerelerde yürütücü olan Wendy Sherman Şubat ayı sonunda İsrail'i ziyaret ederek endişeleri gidermeye çalışmıştır.³⁴ İran ile yapılan nükleer müzakereler Mart ayında Netanyahu'nun ABD ziyaretinde de gündeme gelmiştir. Netanyahu, Obama ile görüşmesinde ülkesinin bu konudaki rahatsızlığını iletmış, Obama ise İran'ın nükleer silah yapmasının önüne geçileceğini taahhüt etmiştir.³⁵ ABD'nin ikna çabalarına rağmen Netanyahu'nun İran konusundaki söylemleri ve nükleer müzakerelere yönelik eleştirileri devam etmiştir.

AB ile İlişkiler

2014 yılında AB'ye üye bazı ülke parlamentolarının Filistin'in devlet olarak tanınmasına yönelik adımları, bir AB üyesi olan İsveç'in Filistin'i tanıması ve yerleşimler nedeniyle İsrail mallarının boykot edilmesine yönelik tartışmalar nedeniyle 2014 yılı AB-İsrail ilişkileri bakımından iyi geçmemiştir. AB üyesi bazı ülkeler İsrail'in sürekli yeni yerleşim birimi inşa etmesinden oldukça rahatsızlık duymaktadır. 2013 yılında aralarında İngiltere, Fransa ve İspanya'nın da olduğu bazı üye ülkeler İsrail yerleşimlerine ait ürünlerin etiketlenmesine yönelik AB ortak yönetmeliğinin çıkarılmasını talep etmişlerdir. Öneri birlik genelinde kabul görmeyince yönetmelik çıkarılmamıştır; ancak İngiltere ve Hollanda gibi bazı ülkeler İsrail ürünlerini etiketleyerek piyasalarına sunmaya başlamışlardır.³⁶ 2014 yılında da AB üyesi bazı ülkelerin İsrail yerleşimlerine eleştirileri ve boykot çağrıları devam etmiştir. İsrail'in Filistin ile devam eden barış görüşmeleri sırasında Batı Şeria'da 2300 yeni yerleşim birimi inşa etme kararına en sert tepki AB Dış Politika Yüksek Temsilcisi Catherine Ashton'dan gelmiştir. Ashton, İsrail'in kararından derin hayal kırıklığı yarattığını ifade etmiş ve barış görüşmeleri devam ederken böyle bir kararın görüşmeleri 'mayınlayacağını' dile getirmiştir.³⁷ Yeni yerleşim birimlerine ilişkin bir diğer açıklama ise AB'nin önemli ülkelerinden İngiltere Dışişleri Bakanı William Hague'den gelmiştir. Yerleşimlerin yasadışı olduğunu söyleyen Hague, ülkesinin İsrail'in bu kararı kınadığını açıklamıştır.³⁸

Ekim ayında AB-İsrail ilişkileri açısından önemli gelişmeler yaşanmıştır. Ekim ayından itibaren AB'nde Filistin'i tanıma dalgasının başlaması İsrail'i oldukça rahatsız etmiştir. Önce İngiliz ve İrlanda parlamentolarında Filistin'in tanınmasına dair tavsiye kararlarının alınması ardından İsveç'in ilk kez Filistin'i tanıması İsrail tarafından tepkiyle karşılanmıştır.³⁹ Netanyahu, İsveç'in Filistin'i tanımasını tek taraflı bir adım olarak değerlendirmiş ve kararın barışa hizmet etmeyeceğini ifade etmiştir.⁴⁰ İsrail için diplomatik yenilgi anlamına gelecek bu kararların devamı ise Kasım ve Aralık aylarında gelmiştir. Kasım ayında İspanya Parlamentosu Filistin'in devlet olarak tanınmasına yönelik hükümete tavsiye kararı alırken Aralık ayında ise bu kez Fransa Senatosu'ndan benzer bir karar çıkmıştır.⁴¹ Birlikteki ülkelerin bu adımlarının ardından yılın son günlerinde ise AB Parlamentosunda yapılan oylamada Filistin devletinin "prensip" tanınmasına yönelik karar alınmıştır. Yapılan açıklamada özellikle iki devletli çözüm için çalışılması gerektiğine vurgu yapılmıştır.⁴²

AB ile yaşanan soğukluğa rağmen birliğin en güçlü devletlerinden biri olan Almanya ile İsrail arasındaki ilişkiler oldukça olumlu seyretmiştir. Şubat ayı sonunda 16 bakanı ile birlikte İsrail'i ziyaret eden Angela Merkel, İran'ın nükleer faaliyetlerinin sadece İsrail için değil Avrupa için de tehdit olduğu ifade etmiştir. İran konusundaki söylemleri ile İsraili mevkidışı ile benzer düşündüğünü gösteren Merkel, birlik içinde gündeme gelen İsrail'in mallarının boykot edilmesi yönündeki tartışmalara da değinmiş ve bunun İsrail-

Filistin barışına hizmet etmeyeceğini söylemiştir. Ziyaret sırasında Merkel'e 'İsrail'in güvenliğine yaptığı katkılarında dolayı' devlet nişanı verilmesi de iki ülke ilişkilerinin olumlu seyrini gösteren bir başka gelişme olmuştur.⁴³ Merkel İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarında da İsrail'e olan desteğini devam ettirmiştir. Saldırı hakkında demeç veren Merkel; Hamas'ın sahip olduğu yeni silahlarla İsrail'e saldırdığını, İsrail'in kendini savunmakta haklı olduğunu söylemiştir.⁴⁴

Türkiye ile İlişkiler

2013 yılında Netanyahu'nun Mavi Marmara baskınından dolayı Başbakan Erdoğan'ı arayarak özür dilemesinin ardından, iki ülke ilişkilerin normalleşmesi için başlayan görüşmeler 2014 yılında da devam etmiştir. 2013 yılının sonlarına doğru belirli bir anlaşma üzerinde mutabakat oluşurken Mart ayında Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç, iki taraf arasındaki görüşmelerde son aşamaya gelindiğini belirterek, seçimden sonra tarafların bir anlaşmaya varma ihtimalinin yüksek olduğunu açıklamıştır.⁴⁵ İki taraf arasındaki görüşmelerin önemli konularından biri Türkiye'de Mavi Marmara baskınıyla ilgili İsrail'e açılan dava olmuştur. Daha önce Türkiye'den davanın düşmesi isteyen İsrail, davanın Mayıs sonunda gerçekleşen duruşmasında askerleri hakkında çıkan yakalama kararına tepki göstermiştir. İsraili bir yetkili; "Eğer Türklerin İsrail'e vermek istediği mesaj buysa, mesaj net bir şekilde anlaşıldı" diyerek kararı eleştirmiştir. Arınca İsrail İnterpol'e askerleri hakkında kırmızı bülten çıkarılmaması için başvuru yapmıştır.⁴⁶

İki taraf arasındaki görüşmeler, somut bir sonuç alınmadan devam ederken İsrail'in Gazze'ye başlattığı operasyonlar ve Türkiye'nin buna tepkisi iki ülke ilişkilerini görüşmelerden önceki düzeye indirmiştir. Saldırıları sert bir dille eleştiren Başbakan Erdoğan, görevde olduğu sürece İsrail ile ilgili olumlu bir şey düşünemeyeceğini net bir dille ifade etmiştir. Erdoğan sözlerinin devamında İsrail'i soykırım yapmakla suçlamış ve bundan sonra Türkiye-İsrail ilişkilerinde normalleşme olmasının mümkün olmadığını söylemiştir.⁴⁷ Gazze saldırısı ve karşılıklı suçlamaların ardından iki ülke arasında herhangi bir görüşme olmamıştır.

Bölgesel İlişkiler

2014 yılında İsrail ile bölge ülkeleri arasındaki ilişkileri özellikle Suriye'deki iç savaştan kaynaklanan güvenlik sorunları, Gazze'ye yapılan operasyonlar, İran'ın P5+1 ülkeleri ile müzakerelere başlaması ve Mescid-i Aksa'nın kapatılmasına gösterilen tepkiler oluşturmuştur. İran'ı kendisi için bir tehdit olarak gören İsrail, P5+1 ülkeleri ile İran'ın nükleer faaliyetlerindeki müzakereleri her fırsatta eleştirmiş ve İran'ı teröre destek vermekle suçlamıştır. Mart ayı başında İsrail'in Kızıldeniz'de silah ve mühimmat yüklü olduğunu iddia ettiği bir gemiyi el koyması da iki ülke arasında yine benzer suçlamalara neden olmuştur. Netanyahu, geminin içindeki silah ve mühimmatların Gazze'ye

taşındığını ileri sürerek İran'ın teröre destek verdiğini iddia etmiş ve bununla da yetinmeyip nükleer müzakerelere atıf yaparak İran'ın dünyayı kandırıldığını ifade etmiştir.⁴⁸ İran Dışişleri Bakanı Cevad Zarif ise olayın 'uydurma' olduğunu söyleyerek İsrail'in tek derdinin nükleer müzakereleri engellemek olduğunu belirtmiştir.⁴⁹

İsrail'in bölgedeki en yakın komşusu olan Ürdün ile ilişkileri 2014 yılında gerginliklerle başlamıştır. Şubat ayında İsrail polisinin Mescid-i Aksa'ya yönelik baskıları nedeniyle sorun yaşayan iki ülke ilişkileri Mart ayında bu kez Ürdünlü bir yargıcın İsrail askerleri tarafından öldürülmesi nedeniyle gerilmiştir. Ürdün olaya sert tepki gösterirken mecliste yapılan oturumda milletvekillerinin çoğu İsrail ile diplomatik ilişkilerin kesilmesini talep etmişlerdir. Ürdün'ün bu sert tepkisi üzerine Başbakan Netanyahu ve Cumhurbaşkanı Peres Ürdün Kralı Abdullah'ı arayarak özür dilemiş ve kısa süren gerginlik giderilmiştir.⁵⁰ Bunun yanında İsrail polisinin daha önceki aylarda olduğu gibi Mescid-i Aksa'yı sık sık kapatması Kasım ayında İsrail ve Ürdün arasında diplomatik krize neden olmuştur. İsrail'in Ekim ayı sonunda bir Haham'ın yaralanmasını bahane göstererek Mescid-i Aksa'yı tüm Müslümanların ibadetine kapatmasına Ürdün'ün tepkisi bu ülkedeki büyükelçisini çekmek şeklinde olmuştur. Ürdün tarafından açıklama yapan hükümet sözcüsü, Mescid-i Aksa'nın yönetiminin Ürdün'e bağlı olduğunu belirterek İsrail'in Mescid-i Aksa'yı kapatmakla suç işlediğini ifade etmiştir. Ayrıca sözcü yaşanan olaydan dolayı Ürdün'ün İsrail ile diplomatik ilişkileri alt düzeye indireceğini ve konuyu BM Güvenlik Konseyine taşıyacaklarını duyurmuştur.⁵¹

Suriye iç savaşı 2011 yılından itibaren diğer bölge ülkeleri gibi İsrail'in de önemli gündem maddelerinden biridir. Ancak İsrail savaşın insani yönüyle ya da savaşı kimin kazanacağı ile değil, 1967 Savaşında işgal ve 1981 yılında tek taraflı ilhak ettiği Golan Tepelerinin güvenliğiyle ilgilenmektedir. Mart ayının ortasında Golan Tepelerinde devriye gezen askerlerine saldırı yapılması üzerine bölgeyi kapalı askeri bölge ilan eden İsrail, Suriye topraklarına hava saldırıları başlatmıştır. Başbakan Netanyahu, saldırıdan Hizbullah'ı ve ona destek veren Esed yönetimini sorumlu tutmuş ve İsrail'in kendisine zarar veren herkese zarar vereceğini iddia etmiştir.⁵² Bölgede özellikle Hizbullah'ın varlığından rahatsız olan İsrail, Eylül ayı sonunda ise hava sahasını ihlal ettiği gerekçesiyle Suriye'ye ait bir savaş uçağını vurmuştur.⁵³

Kronoloji

- **11 Ocak:** 1982 yılında gerçekleşen Sabra ve Şatilla katliamlarından dolayı “Beyrut Kasabı” olarak anılan ve 2001 yılında beraberindeki çok sayıda asker ve polisle Mescid-i Aksaya girerek İkinci İntifadayı başlatan İsrail eski Başbakanı Ariel Şaron öldü. Şaron beyin kanaması geçirdiği 2006’dan beri komadaydı.
- **25 Şubat:** Almanya Başbakanı Angela Merkel 16 bakanı ile birlikte İsrail’e resmi ziyaret gerçekleştirdi. Ziyarete Merkel’e İsrail’in güvenliğine yaptığı katkılarından dolayı devlet nişanı verildi.
- **3 Mart:** Netanyahu resmi ziyarette bulunmak üzere gittiği ABD’de Başkan Obama ile görüştü. Görüşmenin ana gündemi Filistin-İsrail barış görüşmeleri ve İran ile yapılan nükleer müzakerelerdi.
- **5 Mart:** İsrail, Gazze’ye silah ve mühimmat taşıdığını iddia ettiği bir gemiye Kızıldeniz’de el koydu. İsrail silahların İran tarafından gönderildiğini iddia ederken, İran geminin silah taşıdığı iddiasını yalanladı.
- **12 Mart:** İsrail’de uygulanan %2’lik seçim barajını %3,25’e yükselten yasa tasarısı 120 sandalyeli Knesset’te 67 oyla kabul edilerek yasalaştı.
- **12 Mart:** Knesset’te yapılan oylama sonucu Ultra-Ortodoks Yahudilere askerliği zorunlu hale getiren yasa tasarısı 67 oyla kabul edildi.
- **25 Nisan:** el-Fetih ve Hamas’ın birlik hükümeti kurma konusunda anlaşması üzerine İsrail, Temmuz’da başlayan barış görüşmelerini askıya aldığı ilan etti.
- **10 Haziran:** Cumhurbaşkanı Peres’in görev süresinin dolmasının ardından Knesset’te yapılan seçimlerde, iktidardaki Likud partisi milletvekili Revenue Rivlin cumhurbaşkanı olarak seçildi.
- **27 Haziran:** ABD’nin Temmuz’da başlayan Filistin-İsrail barış görüşmeleri için görevlendirdiği özel temsilci Martin Indyk, müzakerelerin çökmesinin ardından istifa etti.
- **7 Temmuz:** 3 Yahudi gencin kaçınıp öldürülmesinden sonra Gazze’ye hava saldırıları başlatan İsrail, Hamas’ın altyapısını çökertmek amacıyla “Savunma Kalkanı” operasyonunu başlattı.
- **26 Ağustos:** Uzun süren görüşmelerinin ardından Hamas ve İsrail arasında kalıcı ateşkes sağlandı.
- **23 Eylül:** İsrail Suriye’ye ait bir savaş uçağını, hava sahasını ihlal ettiği gerekçesiyle düşürdü.
- **30 Ekim:** Aşırı sağcı bir Hahamın silahlı saldırı sonucu yaralanmasının ardından İsrail polisi Mescid-i Aksa’nın tüm Müslümanlara kapatıldığını duyurdu. Kararın ardından Batı Şeria ve Gazze’de protesto eylemleri düzenlenirken Filistin Yönetimi Başkanı Mahmut Abbas kararın ‘savaş ilanı’ anlamına geldiği söyledi.

- **30 Ekim:** İsveç Dışışleri Bakanı, İsveç'in Filistin Devleti'ni tanıdığını açıkladı. İsveç'in Filistin'i tanımasıyla ilk kez bir AB üyesi ülke Filistin'i tanımış olurken İngiltere, İrlanda, İspanya ve Fransa parlamentolarından da Filistin'in tanınmasına yönelik tavsiye kararları alındı.
- **5 Kasım:** Ürdün İsrail'in Mescid-i Aksa'yı tüm Müslümanlara kapattığını duyurmasının ardından büyükelçisini geri çağırıldı.
- **18 Kasım:** Kudüs'te bir sinagoga saldırı düzenleyen 2 kişi 4 İsrailiyi öldürdü. Olayı Filistin Halk Kurtuluş Cephesi üstlendi.
- **2 Aralık:** Netanyahu, Yahudi Devleti yasa tasarısına sert eleştiriler getiren koalisyon ortakları Maliye Bakanı Yair Lapid, Adalet Bakanı Tzipni Livni ve 4 bakanın daha istifalarını isteyerek erken seçim kararı aldı. Erken seçim tarihi olarak 17 Mart 2015 belirlenirken 8 Aralıkta parlamento feshedildi.
- **17 Aralık:** AB parlamentosunda yapılan oylamada prensip olarak Filistin devletinin tanınmasına yönelik karar alındı. Karar sonrası yapılan açıklamada iki devletli çözüme vurgu yapıldı.

Notlar

- 1 "Kadima quits Israel government over conscription law," *BBC*, 15 Nisan 2014.
- 2 "Ultra-Ortodoks Yahudilerden askerlik protestosu", *Euronews*, 11 Nisan 2014.
- 3 "Ultra-Ortodoks Yahudilere askerlik yolu", *Aljazeera Türk*, 12 Mart 2014.
- 4 Ufuk Ulutaş, "İsrail'de geç kalınmış erken seçim", *Akşam*, 5 Aralık 2014.
- 5 Ufuk Ulutaş, Selin M. Bölme, Gülşah N. Demir, Furkan Torlak ve Saliha Ziya, *İsrail Siyasetini Anlama Kılavuzu*, SETA, s. 32-33.
- 6 "Israel raises electoral threshold to 3.25 percent," *Haaretz*, 12 Mart 2014.
- 7 "Israel raises electoral threshold to 3,25 percent", *Haaretz*, 12 Mart 2014.
- 8 "İsrail'de seçim barajı yükseliyor." *Aljazeera Türk*, 12 Mart 2014.
- 9 "Reuven Rivlin elected president of Israel", *The Guardian*, 10 Haziran 2014.
- 10 "İsrail'den Yahudi ulus devleti hamlesi", *Aljazeera Türk*, 25 Kasım 2014.
- 11 "A graveside battle over Ben Gurion's legacy", *Jerusalem Post*, 27 Kasım 2014, "Israeli president cticizes devise Jewish nation-statebill", *Reuters*, 26 Kasım 2014.
- 12 "Breakingranks, Livni, Lapid say they won't support Jewish nation-statebill", *Haaretz*, 25 Kasım 2014.
- 13 "İsrail'de hükümet dağıldı, erken seçim kararı alındı", *Türkiye Gazetesi*, 3 Aralık 2015.
- 14 "Netanyahu ally says Israel may need early elections", *Reuters*, 1 Aralık 2015.
- 15 "İsrail'de şok! Hükümet dağıldı", *Sabah*, 2 Aralık 2015.
- 16 "It's official: Law maker svote to dissolve Knesset", *Haaretz*, 8 Aralık 2015.
- 17 "İsrail-Filistin 3 yıl sonra görüşüyor", *NTV*, 30 Temmuz 2013.
- 18 "İsrail 1967'yi değil Utanç Duvarını sınır istiyor", *Aljazeera Türk*, 3 Ocak 2014.
- 19 "That is pressuring Netanyahu to allow a limited return of Palestinian refugees", *Maariv*, 7 Ocak 2013.
- 20 "Arab league, Abbas reject recognizing Israel 'jewishstate'", *Reuters*, 1 Mart 2014.
- 21 "Israel cancels Palestinian prisoners release", *BBC*, 3 Nisan 2014.
- 22 "Palestinians submit official bid to join 15 international conventions", *Haaretz*, 2 Nisan 2014.
- 23 "Israel suspends peace talk withPalestinians after Fatah-Hamas deal", *The Guardian*, 24 Nisan 2015.
- 24 "Kaçırılan İsraili gençler ölü bulundu", *BBC Türkçe*, 30 Haziran 2014.
- 25 "İsrail askerleri 12 günde 540 Filistinliyi gözaltına aldı", *Anadolu Ajansı*, 25 Haziran 2014.
- 26 "Lieberman ends partnership with Netanyahu, dismantles Likud-Beiteinu", *Haaretz*, 7 Temmuz 2014.
- 27 "İki taraf da zafer dedi", *Aljazeera Türk*, 28 Ağustos 2014.
- 28 "ABD ile İsrail arasında Kerry Krizi", *Zaman*, 15 Ocak 2014.
- 29 "Beyaz Saray'da Ortadoğu Pazarlığı", *Aljazeera Türk*, 3 Mart 2014.
- 30 "US says to work with, fund Palestinian unity government" *Reuters*, 2 Haziran 2014.
- 31 "ABD'den İsrail'e dev destek", *Hürriyet*, 16 Temmuz 2014.
- 32 "Kerry'den İsrail'in Gazze saldırılarına destek geldi", *Dünya Bülteni*, 20 Temmuz 2014.
- 33 "İsrail'den İran ile müzakere tepkisi", *Yeni Şafak*, 24 Kasım 2013.
- 34 "Head of US delegation to Iran talks to visit Israel", *ynetnews*, 20 Şubat 2014.

- 35 "İsrail'in tavrı net: 'Taviz yok'", *Star Gazete*, 4 Mart 2014.
- 36 "Top ten countries that boycott Israel", *Jspacenews*, 13 Şubat 2014.
- 37 "Yahudi yerleşimlerine AB tepkisi", *Aljazeera Türk*, 22 Mart 2014.
- 38 "Hague: Yeni yerleşimler yasadışı", *Aljazeera Türk*, 17 Nisan 2014.
- 39 "İngiltere Parlamentosu, Filistin'i devlet olarak tanıdı" *BBC Türkçe*, 14 Ekim 2014; "Sweden becomes first EU country to recognise the Palestinian State", *Euronews*, 30 Ekim 2014.
- 40 "Israel criticises Swedish plan to recognise to state of Palestine", *Haaretz*, 5 Kasım 2014.
- 41 "İspanya Meclisi Filistin devletini oybirliğiyle tanıdı", *Zaman*, 19 Kasım 2014; "French Senate wants Palestinian State recognized", *NY Times*, 11 Aralık 2014.
- 42 "EU parliament backs to Palestinian state 'in principle'", *The Guardian*, 17 Aralık 2014.
- 43 "German Chancellor Angela Merkel visits Israel with Cabinet", *The Independent*, 24 Şubat 2014.
- 44 "Merkel says Hamas has new weapons, Israel has right to defense", *Reuters*, 18 Temmuz 2014.
- 45 "Arınç: İsrail ile anlaşma seçimden sonra", *Hürriyet*, 25 Mart 2014.
- 46 "Mesaj net bir şekilde anlaşıldı", *Aljazeera Türk*, 26 Mayıs 2014.
- 47 "Bundan sonra İsrail ile ilişkilerde normalleşme olmaz", *NTV*, 18 Temmuz 2014.
- 48 "Israel seizes ship with missiles heading from Iran to Gaza", *Haaretz*, 5 Mart 2014.
- 49 "İran: Silah iddiası yalan", *Aljazeera Turk*, 7 Mart 2014.
- 50 "Pers Calls King Abdullah to apologize for judge's death", *Haaretz*, 17 Mart 2014.
- 51 "Ürdün, İsrail'i şikâyet etti", *Sabah*, 6 Kasım 2014.
- 52 "Blast in Golan Heights Wounds 4 Israeli Soldiers", *The NY Times*, 18 Mart 2014.
- 53 "İsrail Suriye savaş uçağını düşürdü", *AA*, 23 Eylül 2014.